

gengivelser, hvor det levende menneske helt forsvinder. Den løbende tekst mellem billedstoffet følger naturligt klædedragtens udvikling. Men hvad der skal gives som baggrund for tøjet i retning af historisk tidskolorit, vil altid være afhængig af forfatterens egen personlige indstilling, og det er således indiskutabelt. *Men den store og skæbnetunge historie er det ikke.* Så da Viben Bech fortæller om katastrofen i 1864, da »Den dansk-tyske grænse blev flyttet fra Ejderen helt op til Gudenåen«, var det lidt chokerende. Nå, selvfølgelig er det vel en af de berømte tanke-torsk, men bruger man ikke mere at læse sine manuskripter igennem før afleveringen? Ifølge forordet skulle renskriveren have været særdeles kompetent – nærmest overkompetent, men »kikseriet« synes at have smittet.

Erna Lorenzen

Tim Knudsen: *Storbyen støbes. København mellem kaos og byplan 1840-1917.* (Akademisk Forlag, 1988). 231 s., 188 kr.

I de aktuelle arkitektfaglige danske debatter har arkitekturen en helt anden prioritet end de kritiske bysociologiske synsvinkler, der i 70'erne vandt frem og prægede diskussionerne af bysamfundenes fremtid og den historiske analyse af deres tilblivelse. Tim Knudsens vellykkede bog om den københavnske storbyudvikling 1840-1917 fastholder erkendelsesinteresserne fra dengang, og en bedre introduktion til emnet eksisterer ikke.

Knudsen henter naturligvis meget stof i de tidligere fremstillinger af Københavns historie, men det tænkes i nye sammenhænge, og tidligere myter og overproportioneringer af bestemte forhold og fænomener som eksempelvis koleraepidemiens betydning for de so-

cialhygiejniske sider af byplanudviklingen revideres. Bogens sidste halvdel bærer mest præg af nye kildestudier, der bl.a. udnyttes til en præcisering af stadsingeniør Ambts betydning og i det hele taget ingeniørernes, ikke arkitekternes, helt afgørende indsats ved byplanlægningens fundering, ligesom Knudsen i denne del af bogen giver et sammenfattende billede af Socialdemokratiets kommunale by- og boligpolitik før 1. Verdenskrig.

Behandlingen af de enkelte brokvarterer er, ligesom flere andre væsentlige forhold, ret summarisk. Bogens åbenlyse kvaliteter ligger meget i det sammenfattende greb og dets kritiske »klo«. Tim Knudsens fremstilling, der også er meget velskrevet, er et godt udgangspunkt for en kritisk nyanlæggelse af synsvinklerne på Københavns byhistorie og dermed et stimulerende oplæg til fornyet diskussion og engagement inden for det byplanhistoriske forskningsfelt i Danmark.

Lars Dybdahl

Christian Kaatmann: *Byggestil og byggeskik – nationale strømninger i sønderjysk arkitektur 1850-1940.* (Institut for grænseregionsforskning, 1988). 124 s.

I denne udgivelse fra Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå ses den sønderjyske arkitektur fra umiddelbart efter Treårskrigen og frem til 2. Verdenskrig i sammenhæng med den nationalpolitiske udvikling i området, dog med den begrænsning, at undersøgelsen først og sidst fokuserer på periodens offentlige byggeri, m.a.o. de skiftende danske og tyske myndigheders bygninger, men også de nationale organisationers forsamlingshuse, skoler o.lign.

Indledningsvis giver Kaatmann ho-

vedlinierne i stiludviklingen i det sønderjyske byggeri fra den C. F. Hansenske klassicisme i første halvdel af 1800-tallet og frem til hjemstavnstilens forskellige udtryksformer i dette århundrede og går derefter tættere på de konkrete bygninger fra de forskellige perioder, fremstillingen er struktureret over: det danske byggeri 1850-64 med især L. A. Winstrups stænderhus og retsbygning i Flensborg og M. G. Bindsbølls stationsbygninger og villa Sol-Lie, dernæst de tyske magtdemonstrationers bygningsmæssige udtryk 1864-1910 og endelig hjemstavnstilene i sammenhæng med hjemstavnbevægelserne 1900-1940, først den tyske variant og sidst den danske med Martin Nyrop og Jep Fink henholdsvis i begyndelsen af århundredet og i mellemkrigstiden, og imellem dem arkitekturidealene i »bedre byggeskik«, der havde nogle af sine betydeligste forbilleder i Møgel-tønders gamle murstenshuse.

Det er en interessant kortlægning, der hermed er tilendebragt. Hvad man dog kan savne er et større perspektiv ind over byggeriet, der diskuterede det regionale i forhold til den overordnede nationale udvikling. Titlen kan let opfattes som om afhandlingen analyserer arkitektur, der i særlig grad er bærer af stærk nationalbevidsthed p.g.a. den grænseregionale beliggenhed, men i realiteten kunne måske de fleste af bygningerne have været bygget andre steder i Danmark eller Tyskland, hvad angår det arkitektonisk-stilistiske. Havde fremstillingen haft en konklusion, kunne bl.a. det have været diskuteret dér.

Lars Dybdahl

Svend Erik Møller (red.): *På Wegners tid. Festskrift til Hans J. Wegner 2. april 1989.* (Poul Kristensens Forlag, 1989). 201 s., 300 kr.

Festskriftet, der er blevet udgivet til stolemageren Hans J. Wegners 75 års dag, berører kun i begrænset omfang Wegners egen store møbelproduktion, kendt som et afgørende bidrag til efterkrigstidens internationalt berømmede »danish design«. Det er heller ikke karakteren af hans indflydelse på samtidige og senere danske og udenlandske møbler, der vurderes. De femten bidrag, der er skrevet af arkitekter og formgivningshistorikere behandler derimod – med enkelte undtagelser – emner inden for møbeldesign og møbelindustri »på Wegners tid«, især efterkrigstidens første par årtier. Denne væsentlige periode i dansk design har endnu ikke været genstand for en dyberegående fremstilling, men med disse artikler er der vigtige nye kilder og samtidig en forsmag på en række af problemkomplekserne.

Enkelte af artiklerne, og det er ikke de korteste, kunne nok med fordel have været publiceret i en anden sammenhæng, og dermed i højere grad have ramt deres motiverede læserkreds; her tænkes på Sigurd Schoubye's artikler om stole i hertugdømmerne fra 1700-1800-tallene, uanset deres i øvrigt meget afrundede form. Og Vilhelm Wohlerts artikel om Kaare Klint som lærer – hvilket han ikke var for Wegner – er interessant, men man mangler tilsvarende portrætter af Børge Mogensens og Finn Juhl for at tydeliggøre de møbelkunstneriske positioner omkring Wegner – når der praktisk taget ikke skrives om Wegner. Han er repræsenteret med den klarsynede artikel »Design siden 1945«, skrevet til kataloget til en stor international designudstilling på Philadelphia Museum of Art for få år siden, ligesom mange fotos giver indtryk af Wegner i arbejdsituationer. De øvrige bidragydere er Erik Lassen, Ulf Hård af Segerstad, Verner Panton, Povl Christiansen, Ole